

Yeni Türkiye

bu sayıda

128

k ı b r ı s ö z e l s a y ı s ı - I I

bilim insanı, bürokrat, araştırmacı ve uzmanlardan 57 makale, inceleme ve araştırma

kıbrıs tarihi ve kıbrıs'ta toplumsal yapı ERHAN ARIKLI / KEMAL ÇİÇEK / MÜBARİZ AĞALARLI **kıbrıs'ta türk varlığı ve millî mücadele yılları** ATA ATUN / AHMET TOLGAY / BATUHAN USTABULUT / ALİ DENİZLİ / GÖKHAN GÜLER / ULVİ KESER / ALİ FİKRET ATUN / AYHAN CANKUT / DİLEK YİĞİT YÜKSEL / BEHÇET KEMAL YEŞİLBURSA / İHSAN TAYHANİ **kuzey kıbrıs türk cumhuriyeti'nin kuruluşu** HÜSEYİN İŞIKSAL / UĞUR ÖZGÖKER / MEHMET MERDAN HEKİMOĞLU / HASİBE ŞAHOĞLU / KAMER KASIM / VEYSİ AKIN / GÖKHAN GÜLER **iktisadi yapısı ile kuzey kıbrıs türk cumhuriyeti** HALİL AFŞARATA / YENER YILMAZ / FUAT NESİP NALCIOĞLU / MUSTAFA TÜMER / MELTEM KESKİN / AHMET YÜCEL / MERVE KADİROĞLU / KKTC ÜLKE PROFİLİ / KKTC PAZAR BİLGİLERİ / KKTC MAL İHRACATININ RCA ANALİZİ **jeopolitik ve stratejik açıdan kıbrıs** SOYALP TAMÇELİK / SİNA KISACIK / EROL KAPLUHAN / ULVİ KESER / GÖKHAN GÜLER / SİNEM KARADAĞ **uluslararası ilişkilerde kıbrıs** GİRAY SAYNUR DERMAN / ÖZLEM YILDIRIM KIRIŞ / İŞİL TUNA PINAR / ZEHRA ASLAN / AHMET GÜLEN / MESUT EMRE KARAKÖSE / FATMA ÇALIK ORHUN / MEYSE GÜNGÖR / ÖMER FARUK KOCATEPE / YETER TABUR / ERDİ ŞAFAK **sosyo-kültürel açılardan kktc** ZEKİ AKÇAM / MERAL DEMİRYÜREK / ÖZDEN DEMİRCİOĞLU FAYDALIGÜL / ECE AKÇA / ÖZLEM ALTUN / METE ÜNAL GİRGEN / GÜRKAN GÜMÜŞATAM / METE ÖZSEZER / HÜSEYİN TUFAN **kıbrıs'tan tarihî notlar** MEHMET AKİF ERDOĞRU / ELİF ULUCENK / MEHMET DEMİRYÜREK / ELNUR AĞAYEV / FATMA AKKOYUN

Yeni Türkiye

Yıl 28 Sayı 128
Kasım - Aralık 2022

Fiyatı 120 TL

2 Ayda Bir Yayınlanır

Kurucusu

Hasan Celâl Güzel (1945-2018)

Bilim Kurulu

Şükrü Halûk Akalın / Ali Birinci / Kemal Çiçek / Giray Saynur Derman
Neslihan Durak / Mehmet Seyfettin Erol / Bilgehan Atsız Gökdağ
Akın İzmirlioğlu / Osman Karatay / Darhan Kıdralı
Timur Kocaoğlu / İlber Ortaylı / Mualla Uydu Yücel

127 ve 128. Sayılar Yayın Kurulu

Elnur Ağayev / Şükrü Halûk Akalın / Ali Asker / Ali Birinci
Emin Çarıkçı / Kemal Çiçek / D. Mehmet Doğan
Bilgehan Atsız Gökdağ / Akın İzmirlioğlu / Osman Karatay
Sezai Özçelik / Adnan Şenel

Y.T. Yayıncılık Eğitim Ltd. Şti.

Genel Yayın Yönetmeni

Ülker Güzel

Yazı İşleri Müdürü

Murat Tazegül

Satış ve Dağıtım

Murat Delibaş

Dizgi

Ali Taştepe

Baskı

Semih Ofset (0312) 341 40 75

Basıldığı Tarih

Aralık 2022

Yayın Kodu

ISSN - 1300-4174

Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi

Hacı Hasan Mahallesi 1420. Cad. No: 5 Gölbaşı/Ankara

Tel: (312) 441 42 40-441 42 60 Faks: (312) 441 42 08

Web: www.yeniturkiye.com e-posta: yeniturkiye@yeniturkiye.com

Abone Şartları

Bireysel: Yıllık 700TL. Kurumsal: Yıllık 1400TL.

IBAN: TR34 0006 2000 1810 0006 2946 98 - Garanti Bankası Çankaya Şb.

Yeni Türkiye ulusal hakemli bir dergidir. Dergimizde yayımlanan yazıların bütün sorumluluğu yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

KIBRIS TARİHİ VE KIBRIS'TA TOPLUMSAL YAPI

- Erbhan Arıklı* Türkiye Kıbrıs'ı Kaybeder mi? / 11
Kemal Çiçek İki Dinli, İki Toplumlu Bir Ada: Kıbrıs / 15
Mübariz Ağalarlı Seyyahların Gözü ile Kıbrıs ve Çevresi (X. XVII. Yüzyıllar) / 33

KIBRIS'TA TÜRK VARLIĞI VE MİLLÎ MÜCADELE YILLARI

- Ata Atun* Türkiye Kıbrıs'ta İlgalci Değildir / 41
Abmet Tolgay Tarihi Parodi: Türklerden Çalınan O Devlet / 49
Batuban Ustabulut 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasında Yürütme / 52
Ali Denizli Kıbrıs Türk Halkının 11 Karanlık Yılı (1963-1974) Rumlarca Çadır ve Mağaralarda Açlık ve Sefaletle Yaşamaya Mecbur Bırakılması / 59
Gökhan Güler Kıbrıs'ta Türk Egemenliğinden, Egemen Eşitliğe Dayalı İki Devletli Çözüm Modeline / 103
Ulvi Keser Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Doktorlar 1914-1922 / 111
Ali Fikret Atun Kıbrıs Meselesinde Rum- Yunan İkilisinin Stratejik Yanlıları / 125
Ayban Cankut Kıbrıs Meselesinin Tarihi Arka Planı ve Bugünü / 137
Dilek Yiğit Yüksel Yunanistan'da Askeri Darbe ve Kıbrıs'a Etkileri / 152
Behçet Kemal Yeşilbursa Kıbrıs Sorununun Çözümü İçin Öneriler (1954-1974) / 167
İhsan Taybani Kıbrıs Türkünün Siyasi ve İktisadî Mücadele Tarihindeki Yeri Gölgede Kalan Bir Toplum Önderi: Mısırlızâde Mehmet Necati Özkan / 181

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU

- Hüseyin Işıksal* Kıbrıs'ta İki Devletli Çözüme Dayalı Yeni Dönem / 199
Uğur Özgöker İki Ucu Keskin Kılıç: Tanınma veya İlhak / 207
Mehmet Merdan Hekimoğlu Kıbrıs Meselesinin Hukuki Boyutları / 213
Hasibe Şahoğlu Kıbrıs Sorununu Kronolojik Olarak Değerlendirme / 223
Kamer Kasım Kıbrıs'ta İki Devletli Çözüm / 227
Veysi Akın Tarihsel Süreçte Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkışı ve Annan Planı Üzerine Bir Değerlendirme / 234
Hasibe Şahoğlu Kıbrıs'ta İki Devlet / 245
Gökhan Güler Kıbrıs Türk Diasporası / 248

İKTİSADİ YAPISI İLE KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ

Halil Afşarata - Yener Yılmaz Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Mali ve Ekonomik İlişkileri ile Reform Eylemleri / 257

Fuat Nesip Nalcioğlu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İktisadi Kalkınması İçin Yapılması Gerekenler / 269

Mustafa Tümer Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomisine Bakış / 272

Meltem Keskin - Ahmet Yücel Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Finansal Yapısı ve Uluslararası Ticareti Artırma Kaynakları / 283

Halil Afşarata - Merve Kadıoğlu KKTC'nin Dış Ticaretine Genel ve Türkiye Özelinde Bir Bakış / 295

KKTC Ülke Profili / 305

KKTC Pazar Bilgileri / 326

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mal İhracatının RCA Analizi: "Hedef Ürünler ve Hedef Pazarlar" / 348

ikinci cildin içindekiler

Sayı: 128

JEOPOLİTİK VE STRATEJİK AÇIDAN KIBRIS

Soyalp Tamçelik Türkiye'nin Orta Doğu, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Stratejisine Bütüncül Yaklaşım Önerisi: Bütünleşik OD-DA (ODA) ya da ODDA-K (ODAK) Diplomasisi / 11

Sina Kısacık 21. Asırda Doğu Akdeniz Bölgesel Enerji Güvenliği Konusunda Bir Vaka Çalışması Olarak Türkiye - Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İttifakının Politikalarını Anlamlandırmak / 39

Erol Kaplıhan Jeopolitik Perspektifinden Doğu Akdeniz'deki Hidrokarbon Keşiflerinin Kıbrıs Adası'na Etkileri ve Türkiye'ye Yansımaları / 74

Ulvi Keser Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında İngiltere'nin Bölgeye Yönelik Askeri İstihbarat Faaliyetleri; Doğu Akdeniz ve Kıbrıs / 93

Gökhan Güler Doğu Akdeniz'de Yunanistan ve GKRY Kaynaklı Olarak Yaşanan Deniz Yetki Alanı Sorunları / 119

Sinem Karadağ Türkiye ve Rusya'nın Doğu Akdeniz Politikaları / 142

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KIBRIS

Giray Sayınur Derman Kıbrıs Meselesinin Türk Dış Siyasetine Tesiri / 163

Özlem Yıldırım Kırış Kıbrıs Krizinde Çözüm Arayışları: Başbakan İsmet İnönü'nün Washington, Londra ve Paris Görüşmeleri (21 Haziran-2 Temmuz 1964) / 187

- Işıl Tuna Pınar* Demokrat Parti Hükümeti'nde Türkiye'nin Kıbrıs Sorununa Yaklaşımı (1950-1960) / 203
- Zebra Aslan* Türkiye'nin Kıbrıs Türklerine İlgisi (1923-1950) / 214
- Abmet Gülen* Nihat Erim Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası / 225
- Mesut Emre Karaköse* Güncel Gelişmeler Işığında Kıbrıs Davamız / 244
- Fatma Çalık Orbun* Doğu Akdeniz Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Yönelik Politikaları / 249
- Meysel Güngör - Ömer Faruk Kocatepe* Orta Doğu Ülkelerinin Kıbrıs Sorununa Yaklaşımları / 258
- Yeter Tabur - Erdi Şafak* Uluslararası Hukukta Mülteci Hakları ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Yansımaları / 274

SOSYO-KÜLTÜREL AÇILARDAN KKTC

- Zeki Akçam* Abdullah Paşa Vakfı Bağlamında Kıbrıs Evkafının Mülk Meselelerinin Çözümüne Yönelik Halkbilim ve Dilbilimlik Çözüm Önerileri / 285
- Meral Demiryürek* Kıbrıs Türklerinin İlk Dergisi 'İrşad' 100 Yaşında / 302
- Özden Demircioğlu Faydalıgül* Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Uygulanan Kültür Politikaları ve Kütüphane Hizmetleri / 314
- Ece Akça* İletişim ve Kültür Bağlamında Türk Televizyon Dizilerinin Analizi: 'Kıbrıs: Zafere Doğru' Örneği / 324
- Özlem Altun - Mete Ünal Girgen* Hüzün Turizmi Kavramı Üzerine Bir Çalışma: Kuzey Kıbrıs Kapalı Maraş Örneği / 331
- Gürkan Gümüştatam* 1960'lı Yıllarda Kıbrıs Türk Toplumunda Sosyal Yapı ve Dil Çeşitlemeleri İlişkisi / 340
- Mete Özsezer - Hüseyin Tufan* Kıbrıs Eğitim Tarihinde Önemli Bir Eğitimci: *Doğan Mehmet Niyazi Jeral* / 350

KIBRIS'TAN TARİHİ NOTLAR

- Mehmet Akif Erdoğan* 1570'te Lefkoşa'nın Fethinde Alınan Hristiyan Esirler / 363
- Elif Ulucenk* Kıbrıs'ın Fethinde Gizli Bir Finansör Olarak Joseph Nasi İddiası / 368
- Mehmet Demiryürek* 1894 İstanbul Depremi ve Kıbrıs / 375
- Elnur Ağayev* Kıbrıs Türk Halk Edebiyatına Yansıyan Bir İdam Olayının Halkın Hafızasında ve Medyadaki İzleri / 382
- Fatma Akkoyun* Efe Sultan'ın Kıbrıs Şehidi ve Hatıra Ormanı / 390

Kıbrıs Eğitim Tarihinde Önemli Bir Eğitimci: *Doğan Mehmet Niyazi Jeral*

Mete Özsezer*
Hüseyin Tufan**

Giriş

Kıbrıs'ta ilk "özel eğitim" okulu, dönemin İngiltere valisi olan Ronald Storss'un eşinin önderliğinde 1929 tarihinde "Görme Engelli Çocuklar Okulu" adıyla açılmıştır. Bu okul yatılı ve karma (kız-erkek/Rum-Türk-İngiliz) eğitim veren bir yapıya sahipti. 1932 yılına gelindiğinde ise okulun adına St. Barnabas tabiri eklenerek ismi "St. Barnabas Görme Engelli Çocuklar Okulu" şeklinde değiştirilmiştir. Açılışından kısa süre sonra yapılan bu isim değişikliği, o dönemde okula yardım yapan Hristiyan Eğitim Kurulu ile Ortodoks Kilisesi etkisinden kaynaklandığı bilinmektedir. Bahsi geçen okulun görme engelli okulu olarak¹ açılmasının ana sebebi, Trahomon hastalığının o dönemde Kıbrıs'ta çok yaygın olması² olarak düşünülmektedir. Söz konusu hastalığın tedavi edilmediği durumlarda körlüğe neden olduğu da bilinmektedir. Ayrıca bu dönemlerde İngiliz idaresi adada devamlı olarak okullarda trachoma taraması yapmakta ve görülen vakaları tedavi etmeye çalışmaktadır. Tüm bunlara karşın

hastalığın birçok kişiyi etkilemesine ve körlüğe sebep olmasına engel olunamamaktaydı. İlgili dönem kayıtlarına göre Girne bölgesi hariç adanın her bölgesinde özellikle çocukların bu hastalıktan dolayı görme duyularını kaybettikleri anlaşılmaktadır³. Bahsi geçen okulda farklı tarihlerde toplam 12 Kıbrıslı Türk öğrencinin eğitim aldığı görülmektedir⁴.

Görme engelli eğitimi dışında 1952-1953 dönemine ait eğitim raporunda "Handicapped Children" (Özürlü çocuklar) başlığı altında işitme engelliler ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu rapora göre Rotary Kulübü'nün yardımıyla bir erkek öğretmen görme ve işitme engelli çocukların eğitimleri ile ilgili eğitim almak amacıyla İngiltere'ye gönderilmiştir. Eğitime gönderilen öğretmenin dönüş sonrası Kıbrıs'ta yaptığı çalışma sonucunda doğuma bağlı tamamen veya kısmen 305 öğrencinin, konuşma sonrasında ise 51 öğrencinin işitme engelli hale geldiklerini belirtmiştir. Mevcut çalışma sonrasında işitme engelli kişilerin sayısının fazla olduğunun öğrenilmesi, bu kişilerin eğitimi ile alakadar olacak bir okulun açılmasını gündeme getirmiştir. Rotary Kulübü'nün katkılarıyla 1953-1954 tarihinde İşitme Engelliler Okulu (School for the Deaf) Lefkoşa'da açılarak ilk ders yılına başlamıştır. Okulun ismi işitme engelliler okulu olsa da okulda sadece duyma engelli öğrencilere yönelik bir eğitimin olmadığı, zihinsel ve konuşma engelli öğrencilere de eğitim verildiği anlaşılmaktadır.⁵

(*) Dr., Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni. mete-ozsezer@outlook.com, ozsezerm@gmail.com

(**) Dr., Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni. buseyintufan88@gmail.com, yabgu_@windowslive.com

(1) Ali Efdal Ozkul, Mete Ozsezer, Huseyin Tufan, The historical background of tolerance education for blind learners in Cyprus, *Quality & Quantity*, 2018, Volume 52, Number 2, s. 1009.

(2) Rauf Denktaş, *Karkot Deresi Amlar*, Önder Printing System, Lefkoşa 2017, s. 17.

(3) A.g.m., s. 1010.

(4) Mete Özsezer, İngiliz İdaresinde Kıbrıs Türklerinde Ortaöğretim, Eğitim Kitap, Ankara 2022, s. 343.

(5) Mete Ozsezer, Huseyin Tufan and Ali Efdal Ozkul, "Historical development of the school for deaf children which was opened in Cyprus under the British Administration", *Quality & Quantity*, 2018, Volume 52, Number 2, s. 1422-1428.

Makaleye ismini veren Doğan Niyazi, Omorfo Öğretmen Okulu'ndan (Teachers' Training College) mezun olduktan sonra 1954 yılında İşitme Engelli Okulu'nda görev almaya başlamıştır.

Doğan Mehmet Niyazi Jeral

Hayata gözlerini Lefke'de açan⁶ Doğan Niyazi'nin doğum tarihi ile ilgili iki farklı bilgi bulunmaktadır. Lise diploması ve evlenme ve mücahitlik terhis belgelerinde 20.2.1929 (Ek 1-6-7) tarihi yer alırken, mezar taşında ise doğum tarihinin 08.02.1931 (Ek 13) olduğu yazılmıştır. Doğan Niyazi'nin aile ağacı incelendiğinde dedesinin Lefke Türk Belediyesi'nin ilk başkanı (1900-1908 yılları arası) Hacı Rasih Efendi'nin olduğu, annesi Pembe Hanım'ın ise Hacı Rasih Efendi'nin en küçük kızı olduğu anlaşılmaktadır. Doğan Niyazi'nin babası Mehmet Niyazi Bey ise bölgede "Makinist" olduğu ve CMC Maden Şirketi'nde baş usta ve sondaj makinelerinin (Halk tabiri ile "drill") kullanımını en iyi şekilde bilen kişi olduğu ifade edilmektedir.⁷ Ancak Mert Jeral dedesinin CMC'de çalışmadığını, yer altından su çıkarma sondajı yaptığını aktarmaktadır.

Doğan M. Niyazi, 1948-1949 öğretim yılında Türk Erkek Lisesi'nden mezun olmuştur (Ek 1). 2 Ekim 1949 tarihli *Halkın Sesi* gazetesinde yer alan duyuruda, Morfu Öğretmen Koleji duhul sınavını geçme başarısı gösteren 15 kişiden birinin de Doğan M. Niyazi olduğu görülmektedir.⁸ Burada iki yıl eğitim aldıktan sonra resmi adı "Teachers' Training College" olan öğretmen okullundan mezun olmuştur (Ek 2). Doğan Niyazi'nin 1.9.1951 tarihinden itibaren öğretmenlik görevine başladığı görülmektedir (Ek 3). Daha sonra 1954 yılının Eylül ayından itibaren sağır okulunda öğretmen olarak görev almıştır. Doğan Bey'in yardımsever, sempatik ve anlayışlı olması nedeniyle okuldaki öğrenciler ve veliler tarafından sevilen biri olduğu anlaşılmaktadır (Ek 4).

1957 yılında (Ek 5) Doğan Niyazi İngiltere'nin Manchester Üniversitesi'nde sağır ve dilsizler üzerine bir yıl eğitim almıştır.⁹ Doğan Niyazi eşi olacak olan İngiliz vatandaşı Dorothy Bains ile burada tanışmış ve 3 Mayıs 1959 tarihinde evlenmişlerdir (Ek 6). Bu evlilikten Tamer ve Mert adında iki çocukları olmuştur.¹⁰ Doğan Niyazi Jeral aldığı eğitimden sonra adaya dönerek Sağır okulundaki görevine devam etmiştir. Böylelikle Ada'da özel eğitim üzerine yükseköğrenim gören ilk Kıbrıslı Türk olmuştur. Saint Barnabas Görme Engelli Okulu'nda görev alan tüm Türk öğretmenlerin alaylı olduğu da unutulmamalıdır. Bu bağlamda Doğan Niyazi adadaki diğer özel eğitim veren öğretmenlerden ayrılmaktadır.

Ada'da ortak bir devlet kurulması için görüşmelerin başlamasının ardından eğitimle ilgili Kıbrıs Rum Maarifi, Kıbrıs Türk Maarifi ve Orta Eğitim Hizmetler Dairesi olarak Kıbrıs'ta üç eğitim idaresi kurulması hedeflenmekteydi. Bu girişim 1959'da imzalanan Londra Antlaşması'ndan sonra uygulanmaya geçecektir. Nitekim Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Türk-Rum karma olan okulları Orta Eğitim Hizmetler Dairesinin görev yetkisi altında yer almıştır. Bu bağlamda görme engelli (Saint Barnabas) okulu ile işitme engelli okulu Orta Eğitim Hizmetler Dairesi bünyesinde kalmıştır.¹¹

Doğan Niyazi Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edildikten sonrada işitme engelliler okulunda görevine devam etmiş ve işitme engelliler okulunda Türk öğrencilerin yaşadığı zorlukları dönemin Türk idarecilerine mektup yazarak aktarmıştır.

Doğan Niyazi'nin¹² 4 Şubat 1961 tarihinde Türk Maarif Müdürlüğü'ne okulun genel durumu ve okul binasından ayrılması için

(6) Mert Jeyda ile 2 Ocak 2018 tarihinde yapılan görüşme.

(7) Rifat Müdüroğlu ile 12.11.2017 tarihinde yapılan görüşme.

(8) *Halkın Sesi* gazetesini, 2 Ekim 1949, sayı 2070, yıl 8, s. 1.

(9) A.g.k ile 2 Ocak 2018 tarihinde yapılan görüşme

(10) Aynı

(11) Hüsnü Feridun, *Kıbrıs Türk Eğitimi Tarihinden "Bir Ömür"*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2011, s. 136-140.

(12) Kaynakta ismi Doğan M. Niyazi şeklinde geçmektedir.

gönderdiği mektup sonrası, 22 Şubat 1961'de Türk Cemaat Meclisi başkanı R.R. Denktaş'ın Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük'e okulun ayrılması gerektiğine dair gönderdiği mektuptan o dönemde okulun genel durumu hakkında bilgi edinmek mümkündür. Bu bilgiyi özellikle R. R. Denktaş'ın Dr. Fazıl Küçük'e gönderdiği mektubun ek kısmında yer alan 4 Şubat 1961 tarihli Doğan M. Niyazi'nin mektubundan elde etmek mümkündür.

Doğan Niyazi, Türk Maarif Müdürlüğü'ne başlıklı 4 Şubat 1961 tarihli mektubunda madde madde sıraladığı sebeplerden dolayı o tarihlerde ayrı bir Türk okulunun kurulması gerektiğinden bahsetmektedir. Buna göre;

1. a) *İşiten insanların dudak kıpırdayışlarını okuyabilmek,*

b) *Kendi aralarında konuşarak anlaşabilmek,*

c) *Öğrendiklerini, gerek işiten ve gerekse işitmeyen insanlar arasında kullanabilmektir.*

Rumlarla Türklerin karışık bulunduğu bir okulda bunların tatbiki imkânsızdır. Küçük yaşta din ve milliyet gözetmeyen çocuklar birbirleriyle oynamak ihtiyacını pek fazla hissetmekte ve bunun bir neticesi olarak da Türkler ve Rumlar oynamaktadırlar. Beraber buldukları bir okulda ayrılık yaratmak doğru olmadığından biz de kendilerine müsaade etmekteyiz. Fakat ekseriyet Rum olduğundan Türk çocukları onlara uymakta ve lisanını öğrenmektedir, netice itibariyle ziyanlı çıkan Türklerdir.

2. *Din ve Dil itibariyle bizden farklı olan Rumlara bu okulda ayak uydurmağa mecbur edilmişizdir.*

a) *Tatiller Rumların Yortularına göre ayarlanmıştır.*

b) *Milli günlerimiz tespit edilmiyor.*

c) *Rumlarla Türklerin karışık bulunduğu yatakhanelerde bazı Rumların karyolalarının başında ya İstavroz veya İsa'nın resmi asılı olarak bulunmaktadır.*

d) *Çocuklara sanat öğretmek maksadıyla okula alınan bir marangoz ve bir terzi Rum'dur. Pek tabii olarak Türk çocukları bunlardan pek az istifade etmektedir.*

3. *Rumlarla karışık olarak bulunan Türkler sosyal bakımdan hiç istifade etmemektedir. Omorfo'da Türkleri ilgilendiren hemen hemen bir şey yoktur.*

Sinemalarda: Rumca ve İngilizce film gösterilmekte.

Spor karşılaşmaları: İki Rum Takımı yer almakta.

Çarşıda: Rum halkı ile temasa gelmektedir.

Sağır çocukların normal yetişmeleri için, işiten insanlar arasına karışmaları elzemdir. Aksi takdirde eksiklerinin fariki olmakta ve kendilerinde aşağılık duygusu hasıl olmaktadır. Bu, onları yalnızlığa sevk etmektedir. Bunun önüne geçebilmek için başka okullarla top oyunları, çay partileri vs. tertip etme sağrıların normal büyümesine pek fazla yardım eder. Maalessif bunlar da Rum muhitinde yapılamaz.

4. *Rum Başöğretmen idaresinde çalışan Türk Öğretmenlerin hiç nüfuzu yoktur. Bu, psikolojik bakımdan çocukların ebeveynleri üzerinde büyük rol oynamaktadır. Türk çocuğu bunun fariki olduğu için kendini Türk'ten ziyade Rum'a karşı sorumlu tutmaktadır. Çocuklarımızın istikbali Türk öğretmenlerinden sorulduğu zaman ebeveynleri de huzur içinde yaşayabileceklerdir. Birçok Türk ebeveynleri okulda Rum bulunduğundan çocuklarını okula getirmekten kaçınmışlardır; böyle Rumlarla Türklerin karışık bulunduğu bir okulda çocukların tam istifade edebileceklerinde şüphe etmektedirler.*

5. *Çoğunlukta olan Rumlar daima kendi istifadelerini düşünmekte ve Türk çocukları ile balkını tamamıyla ihmal etmektedirler.*

a) *Okul için alınan işitme cihazları yalnız Rum öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.*

b) *Okula devam eden bazı kız öğrencilere okulda iş tedarik edilmektedir, bunların vazifesi aşhanede, temizlikte, çamaşır ve ütü işinde yardımdır. Bu işe epey Rum ayrıldığı halde bir tek Türk yoktur.*

c) *Okul için tedarik edilen yazı defterleri Rum matbaalarında basılmıştır. Bunların üzerindeki yazılar Rumcadır. Türkler de aynı defterleri kullanmaktadır.*

d) *Hükümet tarafında okula tahsis edilen binlerce liradan yalnız Rum ticaret adamları istifade etmektedir. Okula lazım olan her çeşit malzeme, yiyecek ve saire yalnız Rumlardan alınmaktadır. Okul Lefkoşa'da iken vaziyet yine aynı idi.*

6. *Okulda maalesef yalnız 15 Türk öğrenci vardır. 9 erkek, 6 kız. Bunların sayısı pek fazla olabilirdi, fakat Türklerin çoğalmasına katıyen fırsat verilmemiştir.¹³*

Omorfo¹⁴ İşitme Engelli Okulu öğretmeni olan Doğan Niyazi'nin bu aktarımı farklı cemaatlere mensup sağır ve dilsiz öğrencilerin aynı çatı altında iyi bir eğitim almayacaklarına yöneliktir. 1960'lı yıllarda ada nüfusunun büyük bir çoğunluğunu Rum cemaati oluşturduğundan Omorfo Sağır Okulu'nda sağır ve dilsiz öğrenci çoğunluğunu da doğal olarak Rum öğrencilerin oluşturduğu Doğan Niyazi'nin raporundan gözlemlenmektedir. Okuldaki öğrencilerin çoğunluğunun Rum öğrencilerden oluşması da Türk öğrencilerin eğitim açısından Rum öğrencilere uyum sağlamak zorunda kaldıkları Doğan Niyazi tarafından ifade edilmektedir. Doğan Niyazi'ye göre eğitim defterlerinin Rumca olması bunun en iyi örneği olarak aktarılmaktadır. Yine Doğan Niyazi'ye göre o dönemde Omorfo bölgesinde Türk

nüfusunun az olmasından doğan problemler mevcuttur. Sosyal hayatta Rum dili ve kültürünün baskınlığı Türk sağır ve dilsiz öğrencilerin topluma kazandırılmalarında engel teşkil etmektedir. Doğan Niyazi'ye göre bir diğer önemli konu ise okulda Rum-Türk ayrımcılığının olmasıdır. Geri hizmetlere Türk öğrencilerin verilmesi bu ayrımcılığın sebepleri arasında gösterilmektedir. Doğan Niyazi'nin Türk öğrencilerin sıkıntılarını aktardığı bu mektubunda Türk öğrencilerinin sayısının toplamda 15 olduğunu bunların 9 erkek, 6'sı da kızdan oluştuğu aktarılmaktadır.

Temmuz 1962 personel listesindeki okulun öğretmen kadrosuna bakıldığında; okulun müdürünün 25.12.1924 doğumlu G. Markou olduğu görülmektedir. Kör ve sağır- lar üzerine eğitim alan G. Markou 1,020 c.p¹⁵ ile okulda en çok maaş alan kişi olarak ifade edilmektedir. Okuldaki diğer eğitimci ise okul müdür yardımcısı 20.2.1929 doğumlu Doğan Niyazi'nin olduğu, sağır- lar üzerine eğitim aldığı ve 666 c.p ile okulda en fazla ikinci maaş alan öğretmen olduğu görülmektedir. Diğer öğretmenler ise öğretmen yardımcıları doğum tarihi belirtilmeyen Mrs. Persefone Pantelidou ve 21.2.1938 doğumlu A. Markides okulda yer almaktadır. Her iki öğretmenin ise 570 c.p maaş aldığı ifade edilmektedir.¹⁶ Personel listesinden anlaşıldığı üzere okulun öğretim kadrosu dört eğitimciden oluşmakta ve bunların da bir tanesi Türk'tür.

Doğan Niyazi 21 Aralık 1963 olaylarının başlamasından sonra sağır ve dilsizler okulundaki görevinden ayrılmıştır.¹⁷ Bu tarihten sonra doğduğu yer olan Lefke'ye gelen Doğan Niyazi anne ve babadan kalan Tepe Mahallesindeki eve yerleşmiştir. Evin bulunduğu sokağa daha sonra babasına atfen

(13) Türk Cemaat Meclisi İcra Heyeti Başkanlığı Lefkoşa sayı: 581/80, Sağır Okulu hak. KKTC Milli Arşivi KTY 27, 06, 34 (1961)

(14) Günümüzdeki Güzeyurt ilçesinin eski ismidir.

(15) Cyprus Penny

(16) Republic of Cyprus Staff List as on the 1st July, 1962, Printed at the Printing Office of the Republic of Cyprus, Nicosia, 62.

(17) Görme engelliler okulu olan Saint Barnabas okulundan 21 Aralık 1963 olayların başlamasından sonra öğrenciler ve öğretmenler ayrılmışlardı. Buradaki öğrencilerin bazıları Ankara görme engelliler okuluna devam etmiştir.

“Mehmet Niyazi Sokak” ismi verilmiştir.¹⁸ Doğan Niyazi Lefke’ye döndükten sonra Mart 1964 tarihinden itibaren Mayıs 1968 yılına kadar Lefke’de Mücahitlik görevini yürütmüştür (Ek 7).

6 Temmuz 1967 tarihinde Sağırlar Okulu müdürlüğünden, Doğan Niyazi’ye Sağırlar Okulu’ndaki görevine geri dönmesi için bir ihtarname gönderilmiştir. Fakat Doğan Bey Kıbrıs’taki anormal koşulların bulunması nedeniyle bu çağrıya olumsuz yanıt vermiştir (Ek 8). Doğan Niyazi Mücahitlik görevinden sonra bir süre Ahmet Rıfki Bey gözetiminde kurulan Sosyal Yardım ekibinde yer almış ve 1974 harekâtından sonra Girne’ye yerleşmiştir. Bu dönemde Lapta Sağırlar Okulu’nun açılmasıyla eski mesleğine geri dönmüş¹⁹ ve Lapta Sağırlar Okulu’na 18 Ekim 1978 tarihinden itibaren başöğretmen olarak atanmıştır (Ek 9). Doğan Niyazi 1 Mart 1985 tarihinden itibaren “Jeral” soyadını almış (Ek 10) ve 14 Mart 1988 tarihinde maarif dairesine yazdığı dilekçede sağlık sorunlarından dolayı emekliliğe ayrılmak istediği belirtmiştir (Ek 11). Psikolojik bulanım içerisinde olduğu anlaşılan Doğan Niyazi Jeral’ın kendisinin prostat kanseri olduğunu sanmasının ardından test sonuçları gelmeden²⁰ 22 Kasım 1997 tarihinde Girne Kalesinin doğu bölümünden aşağıya atılarak trajedik bir biçimde hayatına son vermiştir (Ek 12). Kabri günümüzde Girne Karaoğlanoğlu Mezarlığı’nda yer almaktadır (Ek 13).

Sonuç

Özelde işitme engelliler üzerine genelde ise özel eğitim üstüne yükseköğrenim gören ilk Kıbrıslı Türklerden olan Niyazi Doğan Jeral’ın bu yönüyle Kıbrıslı Türk eğitim sistemi içinde büyük bir boşluğu doldurduğu görülmektedir. İngiliz döneminde işitme engelliler okulunda görev alan tek Türk öğretmen olması Kıbrıs Cumhuriyeti’nde bu görevine devam etmesi de ayrıca önemlidir. Bu dönemde karma bir okul olan işitme en-

gelliler okulundaki Türk öğrencilerin yaşadığı sorunlara dikkat çekmek için kapsamlı bir mektup yazması da kendisinin dirayetli bir kişiliğe sahip olduğu ve düşüncelerini çekinmeden dönemin Türk liderliğine aktarma cesaretinde olduğunu göstermektedir. 21 Aralık 1963 yılında Türk-Rum çatışmalarının başlamasından sonra Lefke’ye dönerek görevinden ayrılmış, fakat burada da boş durmayarak hem mücahitlik hem de Sosyal Yardım ekibinde yer alarak ülke sorunlarına kayıtsız kalmamıştır. Yine kendisine Sağırlar Okulu idaresinden okula dönmesi yönünde ihtar verilmesine karşın toplumsal çatışma şartlarını gerekçe göstererek okula geri dönmemiştir. 1974 Barış Harekatı sonrasında Girne’ye taşınmasına rağmen burada açılan Lapta sağır ve dilsiz okulunda baş öğretmenlik görevini üstlenmesi, yine mesleğine inanmış bir kişi olduğunu göstermektedir. Hayatına trajik bir şekilde son vermesine rağmen Kıbrıs Türk Eğitim tarihi içinde önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

Hüsnü Feridun, *Kıbrıs Türk Eğitim Tarihi*nden “Bir Ömür”, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2011.

Ali Efdal Ozkul, Mete Özsezer, Huseyin Tufan, “The historical background of tolerance education for blind learners in Cyprus”, *Quality & Quantity*, 2018, Volume 52, Number 2.

Rauf Denктаş, *Karkot Deresi Anılar*, Önder Printing System, Lefkoşa 2017.

Mete Özsezer, Huseyin Tufan and Ali Efdal Ozkul, “Historical development of the school for deaf children which was opened in Cyprus under the British Administration”, *Quality & Quantity*, 2018, Volume 52, Number 2.

Mete Özsezer, İngiliz İdaresinde Kıbrıs Türklerinde Ortaöğretim, Eğiten Kitap, Ankara 2022.

Republic of Cyprus Staff List as on the 1st July, 1962, Printed at the Printing Office of the Republic of Cyprus, Nicosia

(18) A.g.k. ile 12.11.2017 tarihinde yapılan görüşme

(19) Aynı

(20) A.g.k ile 2 Ocak 2018 tarihinde yapılan görüşme

Türk Cemaat Meclisi İcra Heyeti Başkanlığı
Lefkoşa sayı: 581/80, Sağırlar Okulu hak. KKTC Milli
Arşivi KTY 27, 06, 34 (1961)

Mert Jeyda (Doğan Niyazi Jeyda'nın oğlu) ile 2
Ocak 2018 tarihinde yapılan görüşme

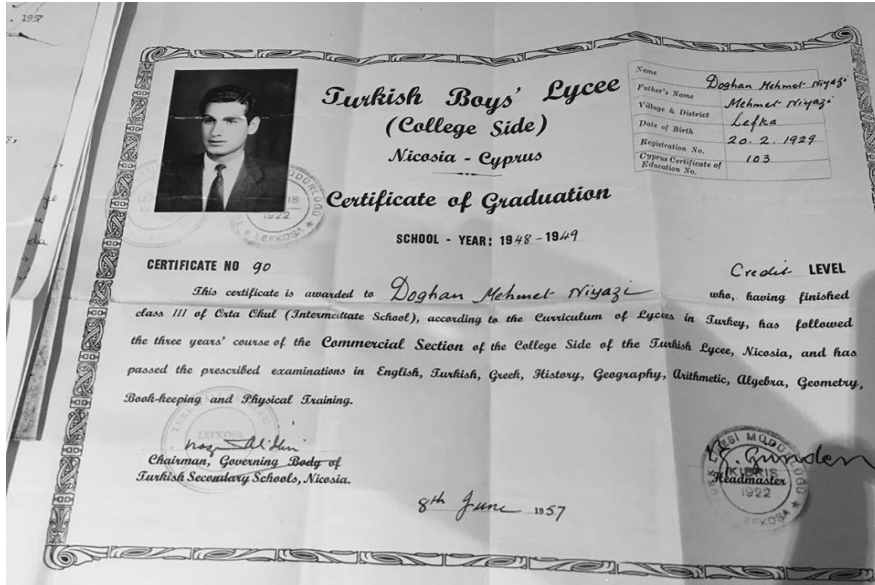
Rifat Müdüroğlu ile 12.11.2017 tarihinde yapı-
lan görüşme

Halkın Sesi gazetesi, 2 Ekim 1949, sayı 2070,
yıl 8.

Ekler

Ek 1

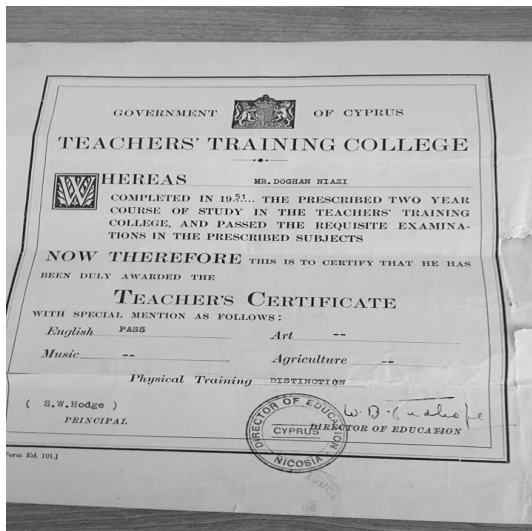
Doğan Mehmet Niyazi'nin Türk Erkek Lisesinde mezuniyet belgesi

355

Ek 2

Doğan Niyazi'nin Öğretmen Okulundan mezuniyet belgesi

YENİ TÜRKİYE 128/2022

Ek 3

Doğan Niyazi'nin 1951 tarihinde öğretmenliğe başladığı belge

MILLÎ EĞİTİM, KÜLTÜR, GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
TEMEL EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: Dep. 3686 Lefkoşa,
16 Aralık 1955

İLGİLİ MAZNA

İsteminde mahfuz kayıtlara göre Bay Doğan Niyazi Jermal'in 1.9.1951 tarihinden beri Temel Eğitim Kurumlarında öğretmenlik görevi ifa ettiği ve halen bu görevine devam etmekte olduğu istefi üzerine düzenlenen bu belge ile tasdik olunur.

M. Markou
Temel Eğitim Müdürü

Ek 5

1957 tarihinde Dr. D.Ch Fessan tarafından muayene edilen Doğan Niyazi'nin sağlıklı olduğuna ve İngiltere'ye öğrenci olarak gidebileceğine dair belge

THE OFFICE OF THE
DISTRICT MEDICAL OFFICER
NICOSIA.
....3rd June,.... 1957

MEDICAL CERTIFICATE.

I the undersigned Dr. D.Ch.Fessan,.... District Medical Officer, Nicosia, do hereby certify that I have examined Mr. ~~Atas~~ Doğan Mehmet Niazî, Of Nicosia,..... and have found him/box to be physically and mentally healthy, and that he/~~she~~ is not suffering from any contagious or infectious disease, and I am of the opinion that he is fit to proceed to U.K. for studies.

District Medical Officer.

Ek 4

356

İşitme Engelliler okul müdürü G. Markou'un Doğan Niyazi'yi takdir eden mektubu

REGISTERED. M. Doğan Mehmet Niazî
School for the Deaf,
Morphou.

With the compliments of the
Director of Education, Cyprus.
Certificates re.

66/2174. 21/6/55

SCHOOL FOR THE DEAF,
NICOSIA-CYPRUS.

TO WHOM IT MAY CONCERN.

Mr. DOGHAN M. NIAZİ has been teaching at the Deaf School since September, 1954. During this formative period in the School's life, Mr. Niazî has been a most helpful assistant. He has shown sympathy, understanding and patience in helping the children to overcome their defect, and he is very much loved by them and their parents. He has taken part in all activities of the School and does his assignments of duty with cheerfulness. I feel certain that with further training in methods of teaching the deaf he will be able to raise much higher the linguistic standards of the Turkish Section of the School.

G. Markou
(G. Markou)
Headmaster.

Date: 4th June, 1957.

Ek 6

Doğan Niyazi ile Dorathy Bains'in 5 Mayıs 1959 tarihinde evlendiklerine dair belge

No 1976 FORM (E)
Under 1951 Turkish Family (Marriage and Divorce) Law, 14 (3)
and
Turkish Communal Chamber Judicial Constitution Law, 8/60, Sec. 19.

CERTIFICATE OF MARRIAGE

Date of Marriage : 3rd May, 1959
Serial number in the Register of Marriage) : 10/59

Husband : Doğan Mehmet Niazî
Wife : Dorathy Bains

Name and Surname : Dorathy Bains
Place and Date of Birth : Gibraltar, 22.9.1935
Nationality and Religion : British Sub.-Muslim / British Sub.-Chris (Ann)
Occupation : Housewife
Father's Name : George William Bains
Mother's Name : Sabina Bains

It is hereby certified that the above-named persons were married in the Marriage Office of Nicosia on 3rd May, 1959.

(Sgd.) M. Kemel
Marriage Officer.

MÜCAHİTLİK TERHİS BELGESİ

Birliği : Sancak Kh. (Lefke)

Rütbe veya Makamı : İaşe Sb.

Adı Soyadı : Doğan M. Niyazi

Doğum yeri ve tarihi : 20/2/1929 Lefke

Mücahitliğe başlama tarihi : Mart, 1964

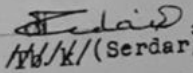
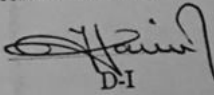
Terhis edildiği tarih : Mayıs, 1968

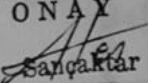
Terhis edilme sebep. : Sivil Göreve Atandığımdan

Olağan üstü bir durum veya alârm halinde katılacağı birlik veya vazife : Malzeme Temin ve Yiyecek Tevzii Ekibi.

Almış olduğu izinler : Yoktur.

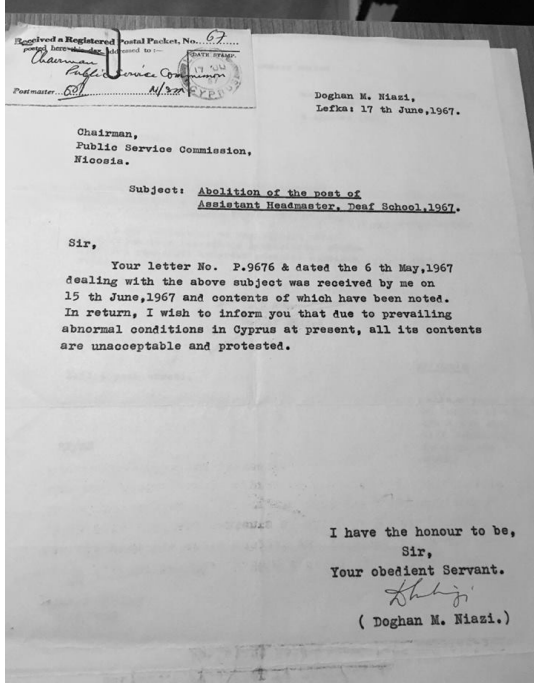
Yukarıda künyesi yazılı ve fotoğrafı bulunan Mücahit, Bayraktarlığın 12/6/1968 gün ve D-1:71 A/68 sayılı emri ile terhis edilmiştir

 /Sb/K/ (Serdar) Bl. K. D-I

ONAY

Bayraktar

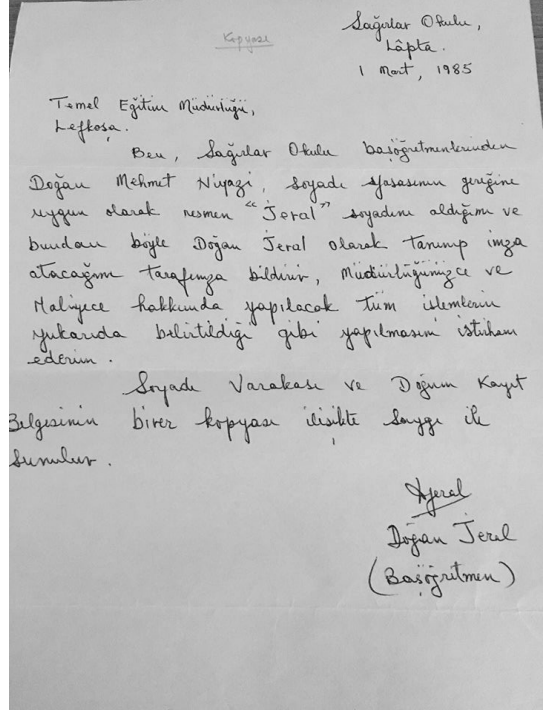
Ek 8

Doğan Niyazi Kabrıs'taki olağanüstü şartlardan dolayı göreve geri dönmeyeceğini aktardığı mektup

Ek 10

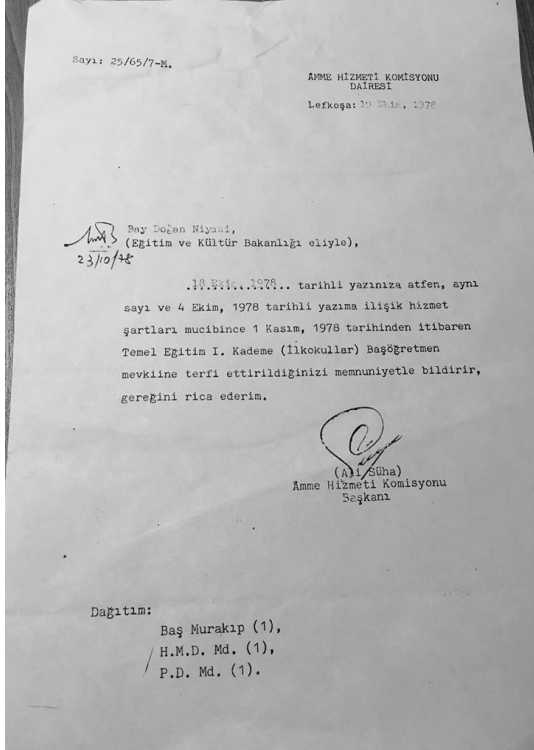
Doğan Niyazi'nin 1 Mart 1985 tarihinden itibaren "Jeral" soy ismini aldığı ibraz eden belge

358

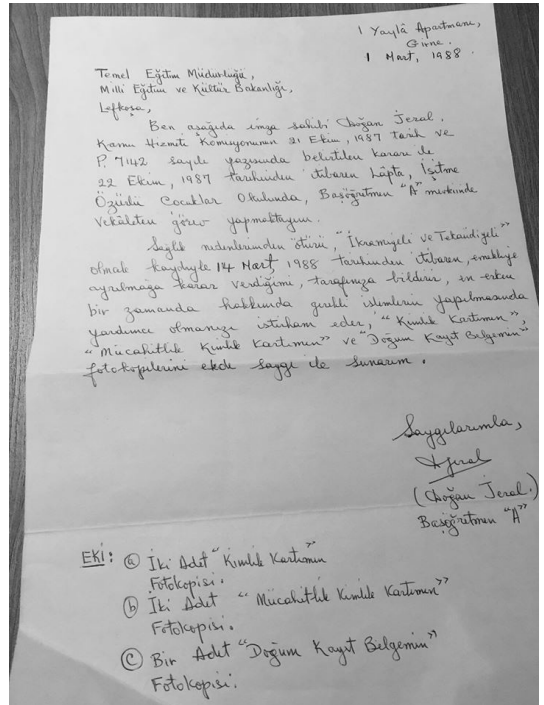
Ek 9

Doğan Niyazi'nin 1 Kasım 1978 tarihinde Baş Öğretmenliğe atandığına dair belge

Ek 11

Doğan Niyazi Jeral'in 14 Mart 1988 tarihinde emekliye ayrılmasını talep ettiği belge

Ek 12

23.11.1997 tarihli Kıbrıs gazetesinde Doğan Niyazi Jeral'in intiharı ile ilgili haber ve görsellerin bulunduğu bölüm

Ek 13

Doğan Niyazi Jeral'in mezarı Girne Karaoğlanlı Mezarlığında yer almaktadır.

359

Ek 14

1968 tarihinde Doğan Niyazi Jeral ve dostları (oturanların hemen arkasında duran ortadaki gözlüklü bey)

360

Ek 15

Doğan Niyazi İşitme Engelli okulunda öğrencilere eğitim verdiği sırada çekilmiş bir fotoğraf

